

ВИЧЕРПНІСТЬ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВИКА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

© І.М. Ненно, 2009

Анотація. У тезах висвітлені перспективи роботи страховиків українського та європейського ринку, узагальнені тенденції їхнього розвитку. Відстежується вплив наявного фінансового забезпечення на фінансову стійкість страховика. Наведені результати оцінювання фінансового потенціалу, який розглядається через наявні в страховика фінансові ресурси, які мають бути інвестовані у розвиток. По результатах досліджень щодо нагромадження фінансових ресурсів страховиків українського та європейського страхового ринку надається порівняльний аналіз перспектив їхнього розвитку.

Аннотация. В тезисах освещены перспективы работы страховщиков украинского и европейского страхового рынков, обобщены тенденции их развития. Отслеживается влияние финансового обеспечения на финансовую устойчивость страховщика. Приведены результаты оценивания финансового потенциала, который рассматривается в виде финансовых ресурсов, которые могут быть инвестированы в развитие страховщика. По результатам исследования о накоплении финансовых ресурсов страховщиков украинского и европейского страхового рынка представлен сравнительный анализ перспектив их развития.

Annotation. The thesis content is deducted to the perspectives and main tendencies of the Ukrainian and European insurance market. The influence of the financial enrichment on the insurer solvency is observed. The evaluation results of financial potential are presented through the available for insurer financial resources, which could be invested to the development. Under the research results of the financial accumulations volume of the Ukrainian and European insurers the comparative analysis of their perspective development is given.

Аналіз розвитку страхового ринку в Україні у порівнянні зі світовими тенденціями у страхуванні показав, що у майбутньому відбудеться посилення конкуренції, завдяки інтенсивному приходу на ринок України нерезидентів-страховиків. Це пов'язане із тим, що, як рівень доходу, так і темпи зростання валових страхових премій в Україні, значно перевищують аналогічні показники ринків розвинутих країн, ринок є потужним, рівень конкуренції на ньому ще незначний, вхідні витрати низькі. Значна ємність страхового ринку України, а також значно більша фінансова потужність страховиків-нерезидентів порівняно з вітчизняними страховиками створює передумови необхідності захисту своїх позицій українськими страховиками. Фінансовою основою такого захисту повинне стати створення фінансового забезпечення розвитку з метою підвищення конкурентоспроможності на страховому ринку. Обсяг операцій на ринку страхових послуг України постійно збільшується: темпи зростання страхових платежів за всіма видами ризикового страхування і страхування життя свідчать про те, що цей ринок перебуває у стадії системного розвитку (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Фінансові показники розвитку страхового ринку України за 2002 – 2008 рр.*

Показники	Роки						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1. Страхові премії, млн. грн.	4442	9136	19431	12854	13830	18008	24009
темп зростання до поперед. року, %	147	206	213	66	108	130	133
2. Статутний капітал, млн. грн.	1551	3524	5515	6641	8391	10634	13206
темп зростання до поперед. року, %	150	228	157	120	126	127	124
3. Активи, млн. грн..	4105	9029	17545	12382	17488	19 330	23904
темп зростання до поперед. року, %	181	220	194	70	142	111	123

* Складено на основі даних Держфінпослуг України.

Дані табл. 1.1 свідчать про високі темпи зростання показників. У 2003 р. зміни у законодавстві зумовили збільшення статутного капіталу страховиків. І хоча у 2005 р. перманентні зміни у законодавчих актах також призвели до зменшення надходження страхових премій, проте страховий ринок у цілому має позитивну тенденцію розвитку.

Фінансова криза, яка охопила світову економіку і поширилася в Україні, призвела до погіршення фінансового стану як у реальному секторі економіки, так й у фінансовому. Результати фінансової кризи страхові компанії відчувають особливо гостро: різко спадають надходження страхових платежів, є певні труднощі з відшкодуванням збитків, втрати за іншими напрямками інвестиційних вкладень. У таких умовах виживання страхових компаній ймовірно тільки у разі володіння достатнім фінансовим потенціалом, що надасть реальну можливість продовжувати свою діяльність, вистояти на ринку в період економічної кризи. Створений фінансовий потенціал є не тільки умовою нормального функціонування, але й умовою виживання у конкурентній боротьбі та подальшого розвитку страхових компаній.

Оцінка фінансового потенціалу стає актуальною для менеджменту страховика, страхувальників та фінансових партнерів. Цільове використання фінансового потенціалу і є фінансовим забезпеченням його розвитку. На відміну від поняття фінансового стану, котре є рівнем збалансованості окремих елементів активів та капіталу страховика, під фінансовим розвитком розуміємо процес закономірної зміни, переходу з одного фінансового стану в інший, більш досконалий. Фінансовий потенціал розвитку страховика – це сукупність вільних від зобов'язань фінансових ресурсів страховика, яку спрямовують на розширення діяльності. Цільове використання фінансового потенціалу і є фінансовою базою його розвитку. Фінансова стійкість страховика – це такий стан усіх фінансових ресурсів страхової компанії, який дозволяє сповна виконувати зобов'язання, незважаючи на суттєві коливання настання страхових зобов'язань та несприятливих подій. Настання страхових зобов'язань – це реалізація страхових ризиків, за якими страхова компанія взяла зобов'язання. А несприятливі події – це фактори зовнішнього та внутрішнього впливу, не пов'язані зі страховими зобов'язаннями (наприклад, коливання валютного курсу, підвищення рівня конкуренції, податкове навантаження, зниження ефективності продажів та інше).

Проблематику розвитку мало досліджують із позицій стратегії, прогнозування зміни кон'юнктури світової економіки. Вивчення методико-методологічних основ оцінки фінансового стану і розвитку страхових компаній дозволяє висувати, що варто використовувати комплексний показник оцінки розвитку за напрямками як страхової, так і фінансової діяльності страховика.

Показник фінансового потенціалу визначається як різниця між створеним фінансовим забезпеченням та поточними фінансовими потребами (витратами). Формування фінансового забезпечення розвитку страховика відбувається: за рахунок надходжень страхових внесків, з яких, у майбутньому, формують страхові резерви; за рахунок інвестиційного доходу, який страховик отримує від розміщення страхових резервів та інших фінансових ресурсів; за рахунок статутного капіталу, інших ресурсів, нерозподіленого прибутку, який є власністю страховика та свідчить про його платоспроможність та фінансову стійкість. Комплексний показник оцінки фінансового потенціалу розвитку, виражений наступним чином:

$$FDP = FE - MFN = (Ocap + IR) - (Ipay + TC), \quad (1),$$

де FDP (Financial Development Potential) – фінансовий потенціал розвитку;

FE (Financial Enrichment) – фінансове забезпечення страховика;

MFN (Moment Financial Needs) – поточні фінансові потреби;

$Ocap$ (Own Capital) – власний капітал;

IR (Insurance Reserves) – страхові резерви;

$Ipay$ (Insurance Payments) – страхові виплати;

TC (Total Costs) – загальні витрати.

Фінансове забезпечення розвитку страховика формують за рахунок:

– надходжень страхових внесків, з яких, у майбутньому, формують страхові резерви;

– інвестиційного доходу, що страховик отримує від розміщення страхових резервів та інших фінансових ресурсів;

– статутного капіталу, інших ресурсів, нерозподіленого прибутку, що є власністю страховика і свідчить про його платоспроможність та фінансову стійкість. Задля цілей оцінки перспектив та прогнозування розвитку страховиків в контексті євро інтеграції українського страхового ринку з урахуванням вимог репрезентативності та релевантності вибірки було створено базу дослідження.

1. Були відібрані двадцять страховиків, що надають страхові послуги в Україні, згідно з наступними критеріями: за групами відповідно до позиції в рейтингу “Страхові премії”; за групами відповідно до позиції в рейтингу “Власний капітал”; за належністю акціонерного капіталу, а саме: український капітал, іноземний капітал, змішаний капітал.

2. За тими самими принципами було відібрано 59 страховиків, що працюють на страховому ринку Європи.

Вибір критерію “Страхові премії” обумовлений тим, що саме обсяги отриманих страхових премій створюють умови для накопичення фінансових ресурсів, достатніх щоб створити фінансове забезпечення розвитку страхової компанії. Вибір критерію “Власний капітал” обумовлений тим, що за рахунок власного капіталу, а саме – нерозподіленого прибутку – компанія розвивається. Динаміка зростання нерозподіленого прибутку сприяє визначенню напрямів впровадження фінансової політики страховика та розмірів фінансового потенціалу. Вибір критерію “Належність акціонерного капіталу” дає змогу порівняти діяльність страхових компаній та оцінити різні варіанти фінансової політики, що впливають на розвиток страхових компаній. За показником “Належність акціонерного капіталу” для дослідження стану розвитку були обрані страхові компанії: зі 100% вітчизняним капіталом – 14 од.; зі змішаним капіталом – 2 од.; зі 100% іноземним капіталом – 4 од.

Розрахунки показника розвитку *FDP* щодо страховиків, які працюють на страховому ринку України, за період 2006 – 2008 рр. свідчать про наступне: страховики зі суто українським капіталом формують фінансове забезпечення, але майже не використовують його на розвиток: страховики зі змішаним капіталом та суто іноземним капіталом активно використовують сформований фінансовий потенціал на розвиток, але виходять за межі сформованого забезпечення та суттєво підвищують ризик неплатоспроможності.

Розрахунки показника розвитку *FDP* щодо страховиків, які працюють на Європейському страховому ринку, за період 2006 – 2008 рр. свідчать про те, що вони формують та використовують сформований фінансовий потенціал на розвиток, й, наближаючись до нульового значення показника, не виходять за межі сформованого забезпечення, виконуючи вимоги щодо фінансової стійкості.

В умовах євроінтеграції, а також з урахуванням перспективи відкритті філій іноземних страховиків у п’ятирічний термін з моменту вступу України до Всесвітньої Торгівельної Організації, фінансова стійкість європейських страховиків, яка створюється завдяки наявності та помірному обґрунтованому використанню фінансового потенціалу розвитку, є їхньою ключовою конкурентною перевагою у порівнянні із українськими компаніями. Таким чином, першочерговим завданням, яке має бути виконано, як з позиції посилення конкурентних позицій, так і з метою підвищення стійкості в умовах світової фінансової кризи, стає підвищення розміру накопичення фінансового потенціалу при одночасному та своєчасному його використанні. Вичерпність фінансового потенціалу розвитку є фактором впливу на фінансову стійкість, яка знижується одночасно з використанням потенціалу.

Розрахунки підтверджують, що система фінансового менеджменту європейських страховиків побудована із урахуванням фактору вичерпності фінансового потенціалу їхнього розвитку. В Україні тенденції роботи страховиків із іноземним та змішаним капіталом співзвучні європейським з точки зору проведення агресивної політики розвитку. Проте недостатня фінансова стійкість, яка все ще залишається слабкою стороною цих двох груп перед групою українських компаній, обумовлена небажанням іноземних інвесторів збільшувати у значній, у порівнянні з європейським рівнем капіталізації, мірі розмір статутного капіталу страховиків – об’єктів інвестування. Заснування філіалів створить середовище, у якому надмірна фінансова стійкість українських страховиків перетвориться з переваги на недолік, бо не супроводжується використанням фінансового потенціалу розвитку.

Таким чином, стратегічним кроком страховиків із суто українським капіталом має стати інтенсивне використання накопичених фінансових ресурсів з урахуванням вичерпності фінансового потенціалу розвитку з метою покращення якості сервісу, агентської мережі, кваліфікаційного рівня та технологій роботи з клієнтами.